

Annabel Abbs

Miss Eliza's
Engelse keuken

Vertaald uit het Engels door Anna Livestro

A.W. Bruna Uitgevers

PROLOOG

1861

Greenwich, Londen

Ann

Voordat meneer Whitmarsh naar zijn werk vertrekt, doet hij iets heel ongebruikelijks. Hij geeft me een cadeau. Stevig verpakt in bruin papier. Geen lint erom, alleen touw. Maar toch, een cadeau. ‘Dit is voor jou, mijn Ann,’ zegt hij met zijn waterige ogen op zijn zakhorloge gericht. Hij noemt me graag ‘mijn Ann’, al vind ik zelf dat ‘mevrouw Kirby’ beter past bij een bediende van mijn leeftijd en met mijn ervaring. Ik doe natuurlijk meer dan dienen. Ik houd bijvoorbeeld ’s nachts zijn bed warm en vlecht het sluike haar van zijn moederloze dochters.

Zodra ik zijn leren zolen niet meer op de marmeren vloer kan horen los- en neerkomen, bekijk ik het pakje nieuwsgierig. Ik weet al dat het een boek is. Vanwege de vorm en het gewicht. Ik maak het touwtje los en trek het papier weg; mijn gedachten schieten alle kanten op. Alsof iemand met een garde in mijn hoofd is geklommen en mijn hersenen tot een fijn schuim heeft geslagen.

Zou het een dichtbundel zijn? Of een roman? Of een atlas? En waarom heeft hij überhaupt een cadeau voor me gekocht? Het papier valt in snippers op de grond. Het is niets voor mij om zo... Ik stop even en zoek naar het

woord. Uitbundig te zijn. Ik glimlach, omdat ik precies weet van wie ik dat woord, ‘uitbundig’, heb geleerd.

Meneer Whitmarsh weet dat ik van lezen houd, want hij heeft me een paar keer op heterdaad betrapt. De eerste keer was in zijn bibliotheek, waar ik zijn kaartencollectie zat te bestuderen. Toen snapte hij me bij het fornuis, verdiept in een dichtbundel. En daarna trof hij me met mijn neus in een roman, terwijl ik eigenlijk de vloer in de was had moeten zetten. Maar is dat niet ook de reden waarom hij me zo graag meenam naar zijn bed? En waarom hij me met zoveel genegenheid ‘mijn Ann’ noemt? Ik voel een glimlach flirten om mijn mondhoeken. Maar dat stopt al snel. En ook het kloppen in mijn hoofd stopt. Want al het inpakpapier is er nu af en ligt in flarden rond mijn voeten. Wat ik in mijn handen houd, is een dik boekwerk dat geen poëzie of roman is en ook geen atlas. Ik draai het om, snuffel aan de kalfslederen band en voel aan de rug, zo glad als huid. Dan laat ik mijn vingertoppen over de kaft gaan, over het verguldsel van de titel: *Mrs. Beeton's Book of Household Management*. Waarom zou ik een boek willen hebben over hoe je een huishouden runt? Ik word overvallen door teleurstelling en de bladzijden glijden onder mijn vingers door zodat ze knisperen, kreukelen, hoekjes maken. En woorden flikkeren en kolken voor mijn ogen... kalfsschenkel met rijst... sauce tartare met mosterd... rapen in bechamelsaus... kruisbessenpudding... Een hoogst onelegant gesnuif ontsnapt uit mijn mond. Meneer Whitmarsh heeft een kookboek voor me gekocht! Die man is een grotere hansworst dan ik dacht.

Mijn vingers bewegen minder haastig, mijn blik vertraagt en blijft hangen. Tot ik verstil en – woord voor woord – een recept lees voor krokante zalm met kappertjessaus. Er schiet een heel eigenaardige sensatie door me heen. Mijn geest, die een paar minuten geleden nog tot schuimige pie-

ken was geslagen, wordt heel klein en samengebald en stil. Als een hazelnoot.

Elk woord, elk ingrediënt is griezelig vertrouwd. Ik sla de bladzijde om. En lees. En sla nog een bladzijde om. En dan nog een. Langzaam begint het me te dagen. Dit zijn mijn recepten. En die van háár natuurlijk. Ik herken ze omdat ik ze gekookt heb. Omdat ik mijn opmerkingen erover op een lei heb opgeschreven. Met een krijtje. Dag in, dag uit. Jaar in, jaar uit.

Onze recepten zijn gestolen, op maagdelijke bladzijden gerangschikt, ontdaan van háár elegante schuinschrift en zinswendingen, háár slimme humor. Wat overblijft is het geraamte – kille, lompe lijsten met aanwijzingen en ingrediënten – nu toegeschreven aan ene mevrouw Beeton, wie dat ook moge zijn. Toch zijn ze van mij en van miss Eliza, die koud in haar graf ligt.

Ik lees door en proef elk gerecht op mijn tong: zoete, gladde prei, pasgeboren erwtjes omgeroerd met boter, schuimgebak zo vers en licht als sneeuw. En langzaam, recept na recept, keer ik terug naar de keuken van Bordyke House. Waar het rook naar gebraden duif, gebakken uien, zachtjes stovende pruimen. Hoe alles zong: de waterpomp die aansloeg in de bijkeuken, de houtblokken die in het fornuis lagen te sputteren, het gekletter van tinnen kroezen en het gerammel van bestek, de dreun van een deegroller, het eindeloze geborrel en gepruttel van de pan met bouillon. Ik duw het boek van meneer Whitmarsh met al die gestolen recepten weg en zak langzaam door mijn knieën om het inpakpapier van de vloer te rapen. Dat is het moment dat ik haar hoor. Ik herken haar tred – zo afgemeten eenzaam en vastberaden – op de leistenen vloeren. Ze komt op me af, haar rokken ruisen om haar enkels. Haar stem, dwingend en zacht tegelijk, roept: *Ann? Ann?*

Ik weet al precies wat ze gaat zeggen: *We hebben vandaag veel te doen, Ann.* Ik wacht. Maar er is niets dan stilte. Buiten hoor ik het vage koeren van een duif, ijl in de wind. Dan kraait de haan van de burenen met groot enthousiasme.

En ik weet wat me te doen staat.

*Eliza***VISGRATEN**

Het is rond twaalf uur 's middags en ik ben in hartje Londen. De karren en rijtuigen ratelen over de kasseien, de kooplui schreeuwen, kruiwagens en handkarren verdringen zich, magere jongens zonder hemd komen als uitgehongerde vogels aanstormen om elke dampende kluit mest op te scheppen. Het is de warmste dag van het jaar – tenminste, zo voelt het, vind ik, zweterig ingesnoerd in mijn beste zijden jurk. Op Paternoster Row straalt de hitte van elke baksteen, elke koperen deurbel, elk ijzeren hekwerk. Zelfs de houten steigers, die de half afgebouwde raamloze panden ondersteunen, hebben de hitte in zich opgezogen en kraken van de dorst.

Het is de belangrijkste dag van mijn leven, dus om mijn zenuwen, die helemaal in de knoop zitten, te bedaren, observeer ik de omgeving en breng onder woorden wat ik zie: al die mensen die voortschuifelen aan de kant van de weg waar de hogere gebouwen hun schaduwen werpen. De ingespannen paarden die nat zijn van het zweet. De waaiers van pauwenveren die wapperen door de open ramen van de rijtuigen. De slappe zweepslagen van de koetsiers. En de zon, als een enorme gouden bol in een koepel van ononderbroken blauw.

Ik blijf even staan, want het ritme klopt niet helemaal. Misschien ligt ‘een ver prieel van blauw’ prettiger in het gehoor dan ‘een koepel van ononderbroken blauw’. Ik spreek de woorden hardop uit, laat ze over mijn tong rollen en in mijn oor weerklinken... ‘Een ver prieel van blauw...’

‘Kijk uit waar je loopt, stomme ouwe koe!’

Ik wijk uit en struikel, waarbij ik ternauwernood een kar met rottende kolen kan ontwijken. Ineens verlang ik naar huis, naar die vertrouwdheid en vriendelijkheid. Ik heb het gevoel dat ik niets te zoeken heb in die gigantische, stinkende krachtmeting die Londen is.

Ik loop weg uit de schaduwkant van de straat met zijn licht ontplofbare, smeltende menigte. In het hete zonlicht lopen minder mensen, maar de stank is er intenser: ongewassen lichamen, rottende tanden, menselijke uitwerpselen. Onder mijn voeten ligt allerlei afval tussen de keien te rotten: gebleekte haringgraten en kokkelschelpen, roestende spijkers, uitgespuugde klodders pruimtabak, een dode muis waarin de maden welig tieren, de verdroogde schil van sinaasappels en aangevreten klokhuizen van appels vol met fruitvliegjes. Alles is uitgedroogd of ligt zachtjes te rotten. Ik knijp mijn neus dicht met mijn vingers, want ik heb geen zin om poëzie te maken van deze stank.

‘Een ver prieel van blauw,’ zeg ik zachtjes. Een recensent van mijn eerste dichtbundel beschreef het als ‘verzorgd en elegant’, en ik denk onwillekeurig dat een ‘ver prieel van blauw’ ook al zo verzorgd en elegant is. Maar wat zal meneer Thomas Longman, uitgever van gevierde dichters, ervan vinden? De gedachte aan meneer Longman brengt me – duizelingwekkend – terug naar het heden, naar mijn miserie. Ik kijk omlaag en zie de klamme zijde van mijn jurk, donkerder groen geaderd nu, met onder mijn oksels steeds groter wordende zwarte plekken. Waarom heb ik dan ook

geen rijtuig genomen? Straks kom ik doorweekt en klot-send als een kind met koorts aan op de belangrijkste afspraak van mijn leven.

Een koperen bord geeft aan dat dit het kantoor is van de heren Longman & Co., uitgevers en boekverkopers. Ik pauzeer, haal diep adem. En in die ene seconde zie ik mijn leven, mijn verleden, de uitgestrektheid van de lucht boven me, de drukke kluwen die Londen is – alles wordt als door een telescoop lens samengebracht tot in één enkel vibrerend punt. Dit is het. Het moment waar ik tien lange jaren op heb gewacht. *Mijn nieuwe dageraad...*

Ik trek de lokken die losgekomen zijn uit mijn nek en stop ze terug onder mijn muts. Als ik snel en gespannen over de vochtplekken in mijn jurk wrijf kreukt die, maar al ben ik nog zo nerveus, ik ben er klaar voor. Ik trek aan de intimiderend lange deurbel en word door kamers vol boeken naar een smalle trap geleid. Boven is één enkele kamer die zo volgepropt is met boeken dat er nauwelijks ruimte is voor mijn rokken. Meneer Longman – want ik neem aan dat hij het is – zit achter een bureau een uitgerolde landkaart te bestuderen, zodat ik alleen zijn weelderige kruin zie.

Hij negeert me en ik maak van de gelegenheid gebruik om hem te observeren met mijn dichtersblik. Hij gaat gebukt onder goud: een gouden zegelring aan elke hand en een gouden horlogeketting die zich uitstrekt tot in de zwarte plooien van zijn rokkostuum. Zijn haar is staalgrijs en valt in een dikke bos over de platen van zijn schedel. Als hij zijn hoofd opheft, zie ik dat hij een rossig gezicht heeft; hij lijkt nog roder door de choker van lavendelkleurige keperstof waar de plooien van zijn kin op rusten. Zijn ogen liggen diep in hun kassen onder een uitwaaiierend paar wenkbrauwen.

‘Ah, mevrouw Acton...’ Hij kijkt naar me op door half samengeknepen ogen.

Mijn wangen vlammen op. ‘Miss Acton,’ zeg ik, mijn stem uitdagend uitschietend bij het woord ‘miss’.

Hij knikt en schuift dan de kaarten en boeken en inktpotten opzij om een doorgang te maken, waar hij een hand doorheen steekt. Ik kijk verbijsterd naar zijn bleke, mollige handpalm. Is het de bedoeling dat ik hem de hand schud, zoals heren dat doen? Hij maakt geen aanstalten om die van mij naar zijn lippen te brengen of om op te staan en te buigen. En als ik dan inderdaad zijn hand schud, voel ik een nieuwsgierige opwindning, een vage sensatie van iets wat ik niet kan verklaren.

‘U hebt iets voor me, meen ik.’ Hij rommelt wat lusteloos door de papieren die over zijn bureau verspreid liggen.

‘Ik heb het uitgelegd in mijn brief, meneer. Een dichtbundel waar ik tien jaar lang vol toewijding aan heb gewerkt. Mijn vorige bundel is uitgegeven door Richard Deck in Ipswich. U hebt hem zelf verkocht in deze winkel.’ Terwijl de woorden van mijn tong glijden – sneller dan ik had verwacht – drijft er een beeld mijn gedachten in: miss L.E. Landon die hardop voorleest uit mijn dichtbundel, die prachtig gebonden is in het gladste zeehondenleer, met mijn naam in verguld reliëf. Het beeld is zo scherp, zo helder. Ik zie de zweem van een traan in haar oog, het waardevolle opkrullen van haar lip, hoe teder ze de bladzijden beroert, alsof ze teer en kostbaar zijn als ganzendons.

Maar dan doet meneer Longman tot mijn ontzetting iets verbijsterends. En miss L.E. Landon wordt samen met mijn gepubliceerde bundel onmiddellijk uit mijn gedachten gewist. Hij schudt zijn hoofd, alsof ik de feiten op een onvergeeflijke manier heb verward.

‘Ik verzeker u, meneer, het was op voorraad bij Longman

& Co. en vele andere gerenommeerde boekhandels. Het is binnen een maand herdrukt en...' Meneer Longman onderbreekt me met een luide, ongeduldige zucht. Hij trekt zijn hand van het bureau en gebruikt hem om met een zakdoek zijn voorhoofd te betten.

'Ook zelf heb ik bestellingen ontvangen, zelfs uit verre oorden als Brussel, Parijs en het eiland Sint-Helena. Mijn lezers zijn ervan overtuigd dat ik een uitgever nodig heb van het universele kaliber van uw firma, meneer.' Ik hoor mijn stem en schrik van de wanhoop die erin doorklinkt. En de eigendunk. Moeders woorden schieten me te binnen: *te hongereg naar erkenning... te ambitieus... geen gevoel voor wat gepast is...*

Maar meneer Longman schudt zijn hoofd nu nog nadrukkelijker. Hij schudt het met zoveel kracht dat de plooiën van zijn kin deinen en kleine zweetdruppeltjes van zijn voorhoofd spatten en zich achteloos over zijn kaart verspreiden.

'Poëzie is niet iets waar een dame zich mee bezig hoort te houden,' gromt hij.

Ik ben zo verbluft dat elke centimeter van mij verstijft. Weet hij dan niets van mevrouw Hemans? Of miss L.E. Landon? Of Ann Candler? Mijn mond gaat open, alsof ik hem wil berispen. Maar meneer Longman zwaait met zijn vinger door de lucht alsof hij al weet wat ik ga zeggen en het nu niet wil horen.

'Romans daarentegen... dat is een heel ander verhaal. Romans, miss Acton, zijn erg populair bij jonge dames.' Hij rekt het woord 'jong' uit en laat zijn stem stijgen en weer dalen. Ik voel mijn gezicht voor de tweede keer opgloeien. En al mijn gevoelens van opwindning en ontmoediging verdwijnen.

'Romantische nouvelles. Hebt u er daar niet een paar van voor mij?'

Ik knipper met mijn ogen en probeer mijn gedachten te ordenen. Heeft hij mijn brief wel gelezen? Of de vijftig gedichten in mijn sierlijkste schuinschrift die ik zes weken geleden persoonlijk heb afgeleverd? Zo niet, waarom heeft hij me dan geschreven en uitgenodigd om naar hem toe te komen? Tot mijn irritatie voel ik mijn keel dichtknijpen, mijn onderlip trillen.

‘Ja,’ vervolgt meneer Longman, alsof hij het tegen zichzelf heeft, ‘ik zou wel belangstelling hebben voor een romantische griezelroman.’

Ik zet me schrap en bijt op mijn trillende lip. Een vonk – van woede? Irritatie? – schiet door me heen. ‘Een paar van mijn gedichten zijn recent gepubliceerd in het *Sudbury PocketBook* en de *Ipswich Journal*. Mij is verteld dat het goede gedichten zijn.’ Ik sta versteld van mijn brutaliteit. Maar dan haalt meneer Longman zijn schouders op en zijn blik glijdt naar het plafond, dat laag en doorgezakt is.

‘Het heeft geen zin om mij poëzie te brengen! Niemand wil nog poëzie tegenwoordig. Als u geen romantische griezelnovelle voor me kunt schrijven...’ Zijn handen liggen op hun rug op zijn bureau in een gebaar van hulpeloosheid. Ik staar naar de lege handpalmen en voel hoe mijn binnenste – mijn geest, mijn durf – uit me geschept en weggeworpen wordt. Tien jaar lang hard werken. De emotie, de inspanning, alles wat is opgeofferd aan het schrijven van mijn gedichten: alles voor niets. Het zweet sijpelt in stroompjes langs de zijkanten van mijn ribbenkast en ik voel me kortademig, alsof mijn keel zich samenknijpt. *De pijnlijke slagen van een gebroken hart wordt het zwijgen opgelegd...*

Meneer Longman krabt luidruchtig aan zijn hoofd en blijft naar het plafond staren. Zijn schoenzolen tikken tegen de plankenvloer onder zijn bureau, alsof hij mijn aanwezigheid is vergeten. Of misschien is hij aan het beslissen

of hij me het schrijven van een romantische griezelnovelle wel kan toevertrouwen. Ik kuch discreet, al klinkt het eerder als een jachtig slikken. ‘Meneer, mag ik mijn gedichten misschien weer terug?’

Hij klapt in zijn handen en springt zo abrupt overeind dat de gouden kettingen van zijn zakhorloge rinkelen en de zilveren gespen van zijn schoenen klepperen. ‘Bij nader inzien heb ik op dit moment genoeg romanschrijvers, dus breng me maar geen novelle.’

‘Mijn manuscript? Hebt u het dan niet ontvangen, meneer?’ De woorden komen slapjes uit mijn mond, nauwelijks hoorbaar. Zou hij mijn bundel soms kwijt zijn? Heeft hij hem achteloos tussen zijn kaarten en papieren laten slingeren? Want hij staat op het punt me weg te sturen... met lege handen. Niet eens de belofte van een novelle in opdracht. *Ik zei het toch*, fluistert mijn twijfelstem. *Zogenaamde dichter... zogenaamd... Die armzalige pogingen tot poëzie van jou zijn natuurlijk op het vuur beland...* Ik speur de kamer af, instinctief op zoek naar een haardrooster, een flard van een vers van mijn hand tussen de as.

Plotseling klapt meneer Longman voor de tweede keer in zijn handen. Ik kijk hem aan en vraag me af of dit zijn manier is om me te vragen te vertrekken. Maar hij staart me aan met een stralende blik, zijn handen in elkaar geklemd. ‘Een kookboek!’

Ik frons verward. Die man is niet alleen onbeleefd maar ook nog vreemd, vind ik. Wie denkt hij wel niet dat ik ben? Ik mag dan zesendertig zijn en ongetrouwd, mijn jurk mag dan bezweet zijn, maar daarmee ben ik nog geen in schort gestoken dienstmaagd.

‘Ga naar huis en schrijf een kookboek voor me, dan kunnen we het misschien eens worden. Tot ziens, miss Acton.’ Zijn handen tasten over de rommel op zijn bureau en even

denk ik dat hij op zoek is naar mijn gedichten. Maar dan gebaart hij naar de deur.

‘Ik kook niet... ik kan niet koken,’ zeg ik mismoedig, en als een slaapwandelaar begeef ik me naar de deur. De binnenkant van mijn hoofd is dof van teleurstelling. Elk laatste beetje bravoure is verdwenen.

‘Als u gedichten kunt schrijven, kunt u ook recepten schrijven.’ Hij tikt op zijn horlogeglas en legt het aan zijn oor met een kreun van ergernis. ‘Deze helse hitte heeft me kostbare tijd gekost. Goedendag!’

Ik wil ineens alleen nog maar weg; weg van de monsterlijke Londense stank, weg van de vernedering dat mijn gedichten zijn versmaad ten faveure van zoiets frivools en functioneels als een kookboek. Ik haast me de trap af, de tranen verdringen zich in mijn ogen.

Dan klinkt ineens de stem van meneer Longman: ‘Verzorgd en elegant, miss Acton. Schrijf een kookboek voor me dat net zo verzorgd en elegant is als uw gedichten zijn.’